

Akava

Hyväksytty Akavan hallituksessa
21. 1. 2025

Akavan puoliväliriihi- kannanotto

Akavan puoliväliriihikannanotossa esitetään asioita, joita ehdotetaan päätettäväksi Petteri Orpon hallituksen puoliväliriihessä huhtikuussa 2025. Painopiste on kasvutoimissa. Toimitusjohtaja Risto Murron valmisteluryhmä valmistelee osaltaan niitä helmikuun loppuun mennessä.

Kasvutoimien ohella kannanotossa esitetään myös muita kuin varsinaisia kasvutoimia. Puolivälitarkastelun tuleekin olla laaja-alaisempi kuin nk. kasvuriihi. Hallitus päättää siinä loppukautensa merkittävimmistä linjauksista.

Merkittävä osa päätöksistä ulottuu myös seuraavalle vaalikaudelle. Tämän vuoksi hallituksen kannattaa arvioida myös parlamentaarisen valmistelun hyödyntämistä ainakin verotuksessa, yritystuissa ja korkeakoulupolitiikassa. Kokemukset parlamentaarisesta TKI-työryhmästä olivat erinomaiset.

Akavan ratkaisuesitykset

1. Kasvutoimet

Akava esittää kasvun edistämiseksi toimenpiteitä erityisesti osaamisen vahvistamiseksi. Suomesta puuttuu paljon korkeakoulutettuja osaajia. Korkeakouluihin tarvitaan lisää aloituspaikkoja ja Suomeen enemmän työ- ja opiskeluperäistä maahanmuuttoa.

Korkeakouluja pääomittava

Korkeakoulujen pääomittaminen vahvistaa niiden taloudellista asemaa. Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja tulee pääomittaa yhteensä kahdella miljardilla eurolla. Pääomittaminen perustuisi korkeakoulujen tutkimuksen vaikuttavuuteen ja varainhankintakykyyn.

Koulutustason nostamiseksi parlamentaarinen sitoumus

Suomessa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuus on jäänyt selvästi jälkeen muista Pohjoismaista. Kansallisena tavoitteena on nostaa nuorten ikäluokan koulutustaso 50 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää korkeakouluihin lisää täysimääräisesti rahoitettuja aloituspaikkoja ja koulutuksen laadun takaavat voimavarat. Koulutustason nostamiseksi tarvitaan hallituskaudet ylittävä, pitkäjänteinen parlamentaarinen suunnitelma, jossa sitoudutaan koulutuksen rahoituksen ja voimavarojen pysyvään vahvistamiseen.

Kansainvälisten erityisosaajien määrä kolminkertaistettava

Työ- ja osaamisperusteista maahanmuuttoa tulee lisätä merkittävästi. Erityisasiantuntijoiden työlupien määrä on vähentynyt merkittävästi muutaman viime vuoden aikana. Hallitusohjelmaan sisältyviä linjauksia tulee muuttaa maahanmuuttomyönteisemmiksi, jotta kansainvälisten erityisosaajien määrä voidaan kolminkertaistaa osaamistarpeiden pohjalta. Työelämälähtöiseen kieli- ja kotoutumiskoulutukseen on panostettava niin, että koulutusta on tarjolla lupaprosessin aikataulusta riippumatta. Työnantajia tulee kannustaa mahdollistamaan kieliopinnot työajalla. Jokaiselle Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneelle on myönnettävä automaattisesti pysyvä oleskelulupa.

Jatkuvaan oppimiseen uusia välineitä

Työelämä muuttuu nopeasti. Työntekijöiden osaamisen pitää vastata muun muassa tekoälyn ja digitalisaation haasteisiin.

Jatkuvan oppimisen kehitys on kääntynyt kielteiseen suuntaan, erityisesti aikuiskoulutustuen lakkauttamisen takia. Jatkuvaan oppimiseen tulee saada uutta vauhtia.

Jo lyhyellä aikajänteellä voidaan tehdä paljon. Osaamisen kehittämistä tulee tukea verotuksen keinoin. Työnantajan tarjoama osaamisen kehittäminen muutetaan verovapaaksi henkilöstöeduksi sekä tehdään työntekijän itse kustantamasta koulutuksesta verovähennyskelpoista henkilökohtaisessa ansiotuloverotuksessa.

Pidemmällä aikajänteellä tulee aikuiskoulutustuen tilalle valmistella uusimuotoinen etuus. Sen tulee olla tarkoitettu myös korkeakoulutetuille työuranaikaisen osaamistason nostamiseen.

Työttömien opiskelumahdollisuuksia parannettava

Työttömien opiskelumahdollisuuksia tulee edistää. Kun päätoimisen opiskelun kriteereitä väljennettäisiin, työttömyystuella opiskelu lisääntyy. On myös aloitettava määräaikaisena kokeilu, jossa kokeilujoukon opiskelua työttömänä rajoitettaisiin vain hyvin vähän.

Yritystukijärjestelmää kehitettävä

Nykyisistä yritystuista selvä enemmistö – 74 prosenttia (Etila 2022) – on säilyttäviä tukia. Osa tuista on jopa haitallisia elinkeinoelämän kehittymiselle ja ympäristölle. Säilyttävät tuet hidastavat talouden uudistumista ja heikentävät tuottavuuskasvua. T&K-tuet puolestaan edistävät erityisesti vihreitä innovaatioita.

Akava on ehdottanut jo aiemmin yritystukijärjestelmän kokonaisuudistusta. Järjestelmää pitää uudistaa tukemaan yritysten osaamisinvestointeja, tutkimusta, kehitystä, innovaatioita ja uudistumista. Akavan ajatus- ja tutkimuspaja Akava Works tuottaa yritystukijärjestelmän kehittämiseen liittyvän tutkimuksen, jonka tuloksia voidaan hyödyntää viimeistään tulevan hallitusohjelman valmistelussa.

Verouudistuksen valmistelu käyntiin

Suomen verojärjestelmää on arvioitava kokonaisuutena uudelleen. Verotuksen tulee kannustaa työn tekemiseen, yrittämiseen ja kouluttautumiseen. Verotuksen pitää edistää talouskasvua, työllisyyttä ja tuottavuutta. Verojärjestelmän kehittäminen on merkittävää myös osaajien houkuttelemiseksi Suomeen.

Puoliväliriihessä tulee tehdä päätös verojärjestelmän kokonaisuudistuksen aloittamisesta. Riihessä tulee tehdä myös jo konkreettisia verotoimia. Kotitalousvähennykseen tehty leikkaukset olivat ylimitoitettuja ja väärin ajoitettuja. Pidemmällä aikavälillä kotitalousvähennysjärjestelmää pitää kehittää.

2. Työelämätoimet

Työlainsäädännön uudistamiseen myös palkansaajien näkökulma

Hallitusohjelmassa toteutetut työelämätoimet ovat olleet palkansaajille enimmäkseen kielteisiä. Työsopimuslainsäädäntöä koskevassa valmistelussa tuleekin ottaa huomioon myös työntekijöiden näkökulma. Määräaikaisten työsuhteiden sääntelyä voidaan kehittää mahdollistamalla työntekijöille parempi liikkuvuus työstä työhön. Palkansaajien irtisanomissuojan tulee antaa jatkossakin riittävä turva.

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus selvittää keinoja, joilla voidaan ennaltaehkäistä työtaistelua edistämällä vapaaehtoista sovittelua. Akavan mielestä tällaisiin keinoihin lukeutuisi kattavan ja puolueettoman palkkatiedon kokoaminen yhteen. Käynnissä olevan neuvottelukierroksen päätyttyä valtakunnansovittelijan toimiston yhteyteen tulisi perustaa puolueeton talousyksikkö, jonka tehtävänä on tuottaa talous-, palkka- ja ansiokehityslaskentaa pohjustamaan yhteistä kuvaa taloudesta eri sektoreilla ja toimialoilla.

Hallintoedustus kuntoon

Hallitusohjelman mukaisesti puoliväliriihessä arvioidaan yhteistoimintalain mahdollisia muutostarpeita muun muassa hallintoedustukseen. Jukka Ahtelan laatimassa selvityksessä tehtiin esityksiä hallintoedustuksen muutostarpeista. Keskeisenä arvioinnin kohteena oli, miten henkilöstön hallintoedustus olisi käytännön näkökulmasta sovitettavissa henkilöstömäärältään nykyistä pienempien yritysten erilaisiin johtamis- ja päätöksentekokeleimiin. Selvityshenkilön ehdotukset ovat oikeansuuntaisia.

Yhteistoimintalain mukaista vaatimusta työsuhteessa olevan henkilöstön määrästä tulee alentaa nykyisestä 150 työntekijästä 50 työntekijään.

Työhyvinvointia parannettava psykososiaalisessa kuormituksessa

Henkisen työhyvinvoinnin parantamiseksi psykososiaalista kuormitusta koskevaa lainsäädäntöä on uudistettava. Tämä edellyttää työturvallisuuslain täsmentämistä ja psykososiaalista kuormitusta koskevan asetuksen ottamista käyttöön.

Ikäsyrijintää kitkettävä työurasuunnittelun keinoin

Puoliväliriihessä tarkastellaan selvityshenkilö Jari Lindströmin esittämiä keinoja lisätä yli 55-vuotiaiden työllisyyttä. Akava on esittänyt konkarien työllisyyden edistämiseksi laajaa keinovalikoimaa. Ehdotusten keskeisiä osia ovat työelämätaitojen kehittämiseen tähtäävät urakatsaukset, työaikojen ja työn tekemisen joustot, ikään liittyvän syrjimättömyyden parantaminen rekrytoinneissa sekä työllistymisvapaapäivien lisääminen.

Selvityshenkilö on ehdottanut yksilöllisen työurasuunnittelun mallia. Se voitaisiin toteuttaa konkreettisesti urakatsauksen kokeiluhankkeella. Tavoitteena on, että jokaiselle työntekijälle tehdään urakatsaus hänen työuransa keskivaiheista lähtien.

Yhdistelmävakuutuksen mallista sovittava

Työttömyysturvan tasoon ja ehtoihin on kohdennettu kuluvalle vaalikaudella mittavia heikennyksiä. Hallitusohjelmassa on kuitenkin kirjaus sekä palkansaajana että yrittäjänä työskentelevien työttömyysturvan – yhdistelmävakuutuksen – mallin valmistelemisesta. Asiaa on valmisteltu Mikko Kuuselan selvityshenkilötyönä. Puoliväliriihessä tulee tehdä päätös yhdistelmävakuutuksen mallista ja sen rahoituksesta.